

הוצאת ספריו וכתביו הק"ו ומסעלים להפצת תורתו

משתגעין ומתלהטין ב תורת האור החיים הקדוש

פרשת נח תשפ"ג | גליון ס

פנינים מובחרים מעובדים ומתומצחים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

נח לא הוכיח את בני דורו - כי אחז עצמו כגרוע מהם

על הפסוק "אלה תולדות נח" כתב רבינו (ו, ט): "זה יגיד עצמו אשורו שאפלו בדורותיו הרעים את כלם הנה ענו וכו' והוא לפנים משורת הדין פי שורת הדין נותנת עם חסיד וגו' ועם עקש וגו' והוא לא כן עשה. ועוד שאפלו בעיני דורותיו הפר היותו ענו והוא אומר תמים בדורותיו, ואמר לשון רבים להגיד מעלתו."

מבואר בדברי רבינו שגם עם בני דורו הרשעים התנהג נח בשפלות וענוה, וגם הם הבחינו את שפלותו כלפיהם. ובחלק יצחק (להרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל) ביאר בדרך זה מדוע לא הוכיח נח את בני דורו כראוי, וזה לשונו: שהיה עניו ושפל רוח מאוד מאוד, ולא רק לפני צדיקים עובדי השם יתברך אלא אף כנגד הרשעים היה חושב בדתו שהוא גרוע מהם. ומהאי טעמא לא היה יכול להוכיחם בחזק יד, בחשבו הלא אמרו חז"ל 'קשוח עצמך תחילה ואחר כך קשוח אחרים', ונדמה לו בגודל ענוותנותו שהוא גרוע מהם, כידוע דרך הצדיקים, ועל כן הגם שבוודאי היה מקיים מצות תוכחה, מכל מקום לא היה ביכולתו לביישם ולרדפם בחזק יד מחמת גודל ענוותנותו. [ומתוך דבריו למדנו פירוש המשנה (אבות פ"ד מ"ד) 'מאד מאד הוי שפל רוח' שלא רק כלפי צדיקים יהיה שפל רוח, אלא גם כלפי רשעים גמורים יהיה שפל רוח].

יתירה מזאת, אמר כ"ק הבית ישראל מגור בשם אביו ה'אמרי אמת' זצוק"ל שנה החשיב עצמו כחיה ובהמה, ובוזה פירש הפסוק (להלן ח, א) 'ויזכור אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו'. שכתוב זה בא למדנו, שבזכות שהיה נח עניו ומאד ושפל בדתו, ולא החשיב את עצמו יותר מחיה ובהמה, על כן עלה זכרונו לפניו יתברך שמו לטובה. [מובא בפאר ישראל ח"א עמ' רלד]

ולהבין עומק דברי רבינו ושאר הצדיקים שנה החזיק עצמו בשפלות יותר מבני דורו, נביא דברי קדשו של ה"מאור ושמש" שנה חשב בעצמו שמחמת שמעשיו אינם כהוגן, על כן הדור מתמוטט ומרשיע יותר ויותר, ולכך כל שראה בני דורו מרשיעים יותר, נתחזק יותר בצדקותו. ובוזה מפרש מה שנאמר 'אלה תולדות נח, שבכל מקום שנאמר 'אלה' פוסל את הראשונים (ב"ר י"ב, ג), שבכל יום שראה בני דורו מרשיעים יותר, פסל עבודתו של אתמול ונתחזק יותר בעבודתו.

וזל"ק: וזה פירוש הפסוק "אלה תולדות נח" רצה לומר שפוסל מעשיו הראשונים בכל יום ויום להתחזק עצמו יותר בעבודתו, מחמת "איש צדיק תמים היה בדורותיו" רצה לומר שראה בכל יום ויום שדורותיו מרשיעים יותר וכו', חשב בעצמו אולי מחמת שמעשיו עדיין אינם כהוגן על כן הדור מתמוטט ועל כן התחזק יותר בצדקותו.

ובשפע חיים (לכ"ק אדמו"ר מצאנז זצוק"ל, רעוא דרעוין, ח"א פרשת נח מאמר א) הביא דברי המאור ושמש, וביאר הדברים שחשב נח בלבו דאלמלי היה צדיק היה מאיר לכל בני הדור באור קדושתו. וכמו שאמר פעם הרה"ק משינאווא זצוק"ל בתוך אחד השיחים אודות זאת שבישיבתו של ה'חתם סופר' זצוק"ל היו בחורים באים בשנים שלא נישאו, שה'חתם סופר' בקדושתו האיר לכל בתי האכסניות של הבחורים שלא יבואו לידי חטא ומכשול.

ומזה נבע שפלותו של נח איש צדיק תמים, שהיה מתבונן איך שנתדררו אנשי דורו בחטאים עד כדי שנתחייבו להיענש במבול, ובענוותנותו תלה הקולר בצוארו, שאלמלי היה צדיק אמת היה משפיע עליהם לטובה ולא היו באים לידי כך. לכן ראה חובה לעצמו למלאות את החסרון, לעשות נחת רוח ליוצרו כנגד מה שגרם לרשעי דורו לחטוא.

אלה תולדות נח איש צדיק (ו, ט). ידוע דכל מקום שכתוב "אלה" פוסל את הראשונים, וקשה מה כוונת התורה לפסול כאן, ויש לפרש דכוונת הפסוק לומר דנח הוא משובח וגדול יותר מהצדיקים שהיו לפניו, שהם היה להם ממי ללמוד מוסר השכל מבני דורם הצדיקים, אבל נח שכל דורו היו רשעים והוא היה צדיק מעולה ומשובח מהם, ובדבר זה הכתוב שולל בתיבת "אלה" את הצדיקים הקודמים לפניו.

את האלהים התהלך נח (ו, ט).

יש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל הטעם שנה לא עסק בפריה ורביה עד חמש מאות שנה, כיון שראה את בני דורו מכעיסים להקב"ה, לא רצה לעסוק בפריה ורביה, וגם רצה שבניו לא יענשו במבול, ולכך חישב שהבכור מבניו לא יגיע לגיל מאה שנה בזמן המבול, רק אחר כך אמר לעצמו שהרי הוא קרוב למות והקב"ה ציוה עליהם פרו ורבו וכדי שלא יענש - עסק בפריה ורביה, ולפי זה יש לפרש הפסוק בג' אופנים: הא' - שראה נח שהוא קרוב ללכת לבית עולמו כדרך כל הארץ וחשש שימות בלי בנים, ולכן וילד נח וכו'. הב' - "אלוקים" מלשון דין ומשפט, שהוא שפט והלך על פי דין, כדי שלא יענשו בניו בהגיע המבול כי עדיין אינם בני ענשים. הג' - שהתבונן והלך בבחינת ומדת הדין, וראה שיענש אם לא יעסוק בפרו ורבו.

ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס (ו, יא).

קשה מהו הכוונה "לפני האלוקים", ויש לפרש דהנה ידוע דכל עבירה שהאדם עושה, נברא מלאך משחית ומקטרג עליו, אלא שאין הוא יכול להזיקו עד שהקב"ה ישפוט את האדם, וזהו המדה של "נושא עוון" אבל אם גדל עונו והרבה להרשיע, אז יכול המקטרג לאבדו לפני שהקב"ה ישפוט אותו, כי אדם זה משפטו מפורש וברור, וזהו כוונת התורה ותשחת הארץ - שהם הרשיעו והשחיתו כל כך, עד שהמקטרגים יכלו להזיקם "לפני האלוקים" קודם שהקב"ה ישפוט אותם. ולכן כתוב כאן שם "אלוקים" שהוא דין, ובפרשת בראשית שם הוי"ה שהוא ראשונים. לרמז שגם מידת הרחמים התהפכה למדת הדין לצד מעשה הרשעים.

שנים שנים באו אל נח אל התבה וגו' (ז, ט).

יש לפרש דהם באו מעצמם אל התיבה, ומה שאמר הכתוב "מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה" - היינו שרק שנים באו מעצמם שאותם צריך לקיים המין, אבל החמשה האחרים שאינם לקיים המין היה צריך נח להביא בעצמו, שהוא יטרח בשלו, ולא יטריחו מהשמים בשבילו.

פי יצר לב האדם רע מנעריו (ח, כא).

יש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל במסכת ב"ק (ל"ט א') שור האצטדין שהסיתו ולמדו אותו בני אדם לנגוח פטור, וכמו כן יש הלצת זכות על האדם שלא להחמיר בעונשו, כיון שעדי י"ג שנה היה לו רק יצר הרע, שהיה מדריכו לבחור ברע ולמאוס בטוב, והטביע בו טבע הרע, פטור, וכמו בשור שהטביעו בו לנגוח פטור, אבל אין האדם נפטור מטעם זה לגמרי מעונש, כי הוא מותר האדם מן הבהמה, שהוא יכול להכיר בטוב ולא הכיר.

אגדה והסידות

המים המשיכו במצוותם גם כשבטל טעם הציווי

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נַח וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֹה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁכַּח הַמַּיִם (ח, א).

כתב רבינו: וְלָזֶה תִּמְצָא שְׂאֵחַר שְׁנֵמְחָה כָּל הַיְקוּם אֲמַר הַפְּתוּב וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וְגו' וְהוּא לֵלָא צַרְךָ כִּי כִּבְר נִמְחָה אֶפְלו גְלָמֵי הַנְּבָרָאִים, וְהַטַּעַם הוּא כִּי הַמַּיִם הָיוּ עֲסוּקִים בְּמִצְוֹתָם אֲשֶׁר גָּזַר עֲלֵיהֶם ה' וְאִין לָהֶם לְדַרְשׁ דְּרָשׁוֹת לְמַנְעַת הַתְּגַבְרַת אַחַר שְׁנֵמְחָה כָּל הַיְקוּם עַד שְׁזָכַר ה' לְנַח וְאִזּוּ צִוָּה לְמַיִם לְהֵיוֹת נְחִים מִתְּגַבְרָתָם.

בספה"ק אגרא דכלה הביא דברי רבינו, וכתב: והנה שמח לבי בקרבי על דבריו, וטובא איכא למשמע מהדבר הזה לכל בעל נפש, דהעבד הנאמן אין לו לבקש טענה לעצמו לפטור את עצמו ממצותיו ית', הגם שידמה בדעתו וימצא איזה טעם למצוה, ולפי הטעם שמצא ימצא עת שאינו נוהג הטעם הזה, וע"י זה יבוא להפר חוקי התורה, אשר מזה נתפקרו הפילוסופים שבדו טעמים מלבם למצות הש"י, וכאשר מצא עת שאינו נוהג הטעם אשר בדו מלבם בשכלם המזוהם התיירו להפר חוקי התורה, עד שיצאו מכלל כל חוקי התורה, וכאשר אירע לאפלטון ראש הפילוסופים שנתן טעם לאיסור אשת איש שיבאו בני אדם לחללים רבים בהתערב הכחות והטבעיות של בעלי אומנות זו בבעלי אומנות אחרות וגם יבואו לקטטות ומריבות, עד שהתיר לכל בעלי אומנות אחת שיהיו להם נשותיהן בשותפות, וכן עשו בכל חוקי התורה בלאוין ועשין.

ובפרט בדורותינו בעוה"ר, אשר רבים מהערב רב שבבני עמנו חבקו חיק נכריה חכמות חיצוניות, והוציאו כל חוקי התורה בדברי הבאי עד שנתפקרו מכל חוקי התורה, ותוך עמנו הם יושבים ומכנים עצמם בשם ישראלים, לא כאלה חלק יעקב רק לעשות המצות כאשר צונו ה' אלקינו, והגם שהש"י חלק ונתן מחכמתו ליראיו וגילה להם רזי דרוזין וטעמי מצותיו, עם כל זה חלילה לעשות ולתלות המצוה על הטעם שנתגלה לנו לומר הנה בעת הזאת הטעם הזה איננו נוהג אזי אפטור מהמצוה, חלילה חלילה לומר כן כי הם חכמתו של יוצר בראשית ואין סוף לחכמתו ודעתו ואם כן אין סוף לטעמים שלהם, ואם הטעם הזה שאנו משיגים אינו נוהג באיזה זמן ועת, הנה עוד לאלקי מילין וטעמים עד אין סוף וחקר, הנה בשביל כך גזרו אומר חז"ל אין טעם למצות, הגם שבודאי מצוה להמציא טעמים בפרד"ס התורה כל אחד כפי אשר חלק לו הש"י בבינה, אבל חלילה לתלות יסוד דתי המצות על הטעמים, רק לעשותן מאהבה כעבד הנאמן השש ומתעלס בקיום מצות אדוניו בלי חקירת הטעם, עיי"ש שהאר"י.

ובספה"ק אמרי יוסף ביאר על פי דברי רבינו, מדוע הוצרך הקב"ה לצוות לנח 'צא אתה ואשתך ובניך מהתיבה', שהרי כבר ראה שחרבו המים ויכול לצאת מן התיבה. אלא התירוץ הוא, שנח לא רצה לצאת מן התיבה עד שצוה לו השי"ת, כי כוונתו היתה לקיים ציווי השי"ת בשלימות, ורצה להראות בזה שאינו עושה להנאת עצמו רק רוצה לקיים מצות השי"ת, ולא רצה להתחכם נגד ציווי השי"ת ולדרוש דרשות ולומר כיון שהטעם שצוה לו הקב"ה ליכנס לתיבה היה מפני המים וכמו שנאמר בפירוש הפסוק, א"כ עתה כיון שחרבו המים הוא כבר יכול לצאת, אלא שהוא היה עסוק במצותו לקיים גזירת השי"ת שצוה לו ליכנס לתיבה, ואמר בדעתו אולי אין רצון השי"ת עדיין שיצא, ויש עדיין בירורין שהוא צריך לברר ע"י ישיבתו שם.

ובזה הוא מפרש דברי המדרש (ב"ר לד, א) 'ה' צדיק יבחן זה נח שנאמר צא מן התיבה', ולכאורה קשה להבין איזה נסיון היה ביציאה מן התיבה, אלא הכוונה הוא, כי ע"פ דרך הטבע כאשר האדם יושב במקום אחד י"ב חודש בודאי הוא משתוקק לצאת משם, וא"כ בדרך הטבע היה נח צריך לצאת משם תיכף ומיד, אבל הוא לא רצה לצאת בעבור הנאות ולא יצא עד שצוה לו השי"ת וכוונת המדרש דע"י יציאתו מן התיבה רק בציווי השי"ת, ע"י זה נתגלה ונבחן שכל עשייתו הוא רק לשם מצוה, יעו"ש בדבריו הנפלאים.

הלכה ודרוש

האיך הכניס נח את היונה בשבת ולא חש לאיסור צידה

וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וְגו' (ח, ט).

כתב רבינו: פִּירוּשׁ, לְהֵיוֹתָה יִגְעָה וְיִגְעָה כִּי לֹא מִצְוָה מְנוּחַ וְגו' וְלָזֶה חָשׂ עֲלֵיהָ שְׂמָא אִין לָהּ כַּח לְעוּף יוֹתֵר וְתַפְל בְּפִימֵי וְשִׁלַּח יְדוֹ חוּץ לְתַבְּתָה וְהִבְיָאָה אֶל הַתְּבֵּה:

בספר שפתי צדיק עה"ת (בהערות הגאון רבי שאול משה אב"ד ויערשוב, הנדפסים בסוף הספר) כתב דלפי דברי רבינו, מיושב מה שהיה מקום להקשות דהרי יום זה שבת היה, שהרי נח המתין שבוע נוסף עד ששיגר את היונה שוב, והיה זה בשבת כפי שאומרים בזמירות לשבת 'יונה מצאה בו מנוח' [ופירושו המפרשים (עיין באמרי נועם בפרשתן, ליקוטים) דקאי על היונה ששלח נח], אם כן כיצד זה נטל נח את היונה והכניסה לתיבה והרי יש בזה איסור צידה [ועיין בדברי רבינו לעיל (ב, ט) שנח שומר שבת היה].

ולפי דברי רבינו מתורץ שפיר, דכיון דהיתה עייפה ולא יכלה להיכנס בכוחות עצמה ליכא בזה איסור צידה כיון דהוי ניצוד ועומד, וכדאמרינן בשבת (קו, ב) דכשהניצוד חולה מחמת אובצנא פטור, ופירש"י עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו נצוד ועומד הוא. עכ"ד.

ואע"פ שרבינו כתב רק ד'חש שמא' אין לה כח ותיפול במים ולכן הכניסה, משמע שהיה נח מסופק אם יש לה כח, ואיך עבר על צידה מספק. יש לומר שניסה להתקרב אליה ולנגוע בה, וכשראה שאינה בורחת הבין בודאי שאין בה כח. ואין להקשות דיאסר מצד איסור מוקצה דבעלי חיים [לדעת רבינו (להלן יד, יח) דגם באיסורי דרבנן נזהרו האבות הק', ומסתמא גם נח], די"ל דבמקום צער בעלי חיים התיירו טלטול מוקצה (עי' משנ"ב סי' ש"ה סק"ע מחלוקת הפוסקים בזה). וכמו"כ לפי תירוץ השפתי צדיק המובא בפנים, אתי שפיר.

והשפתי צדיק (אות כב) תירץ קושיא זו לפי דברי רבינו באופן אחר, והיינו על פי יסודו של רבינו (בפר' ויח) שכתב לתרץ קושיית הרמב"ן האיך נשא יעקב שתי אחיות והרי האבות שמרו כל התורה, ותיירץ רבינו דכיון דהם לא היו מחוייבים לקיים כל התורה הם קיבלו על עצמם כל התורה רק משום חביבות המצוות. והוי רק בגדר מצוה קיומית שאם לא יעשנה לא יקבל עונש, ולכן כשהם ראו צורך גדול ותועלת לעבור על המצווה עשו כן, והרי"ז דומה להוראת שעה של אליהו הנביא לעבור על המצווה יעו"ש. ואם כן יש לתרץ דכיון דעל השבת הוא לא היה מצווה מהקב"ה ועל שמירת הבע"ח היה מצווה, א"כ משום מצות הקב"ה שהיתה עליו חילל את השבת.

ובשפתי צדיק שם מיישב בזה גם מדוע לא היה איסור הוצאה מרשות לרשות. אמנם העיר בשם בנו דאין צריך לזה, כיון שכל העולם לא נחשב כרשות הרבים אלא היה דינו ככרמלית כדין הים הגדול ולכן יכול היה נח להכניסו מבחוץ אל התיבה, יעו"ש. ויש לדון עוד דכיון שלא היה אז בכל העולם רק נח ובניו והם יחידים, שמא אין בכלל גדר רה"ר בכהאי גוונא.

בניית התיבה בעצם יום השבת

מוסיף השפתי צדיק, דלפי"ז יתכן שנח היה עוסק בבניית התיבה גם בשבת קודש כיון דעל השבת לא היה מצווה ועל בניית התיבה היה מצווה.

ויש לציין דרבינו גופיה כותב יסוד זה, דמצוה שנצטוו עליה בודאי דוחה שבת שלא נצטוו עליה, בפר' תזריע (ג, יב) על הפסוק וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ודרשו חז"ל (שבת קלב, א) אפילו בשבת, והקשה רבינו דהלא כבר אמרה תורה בפרשת לך לך כל פרטי דיני מילה, ולמה לא רשם ה' דין זה בפרשת מילה שנכתבה בפרשת לך לך.

ותירץ רבינו, וז"ל: אין מקום שיצוה ה' לאברהם למול אפילו בשבת, כי הוא מעצמו כן יעשה, הגם שמקיים כל התורה כולה, אף על פי כן ידחה שבת מלפני מילה, כי מילה היא מצוה שנצטווה בה ושבת היא מצוה שלא נצטווה בה כל עיקר, ואם לא עשה כן הרי זה חס ושלום לא טוב עשה, ואם כן אין מקום שיצווה ה' למול אפילו בשבת, ואם היה מצוה היו משתברים הקולמסים עליו, למה הוצרך לצוות וכו', אשר על כן הוצרך הכתוב לצוות על הדבר את בני ישראל, שישנם בשמירת שבת, עכ"ל"ק.

מאות מגווי שיעור והונו תורת האור החיים הקדוש מעידים:
עם הספר 'כל הכתוב לחיים' הכולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על
ספר 'אור החיים' הקדוש, מגושים 'מתוקות וטריבות' בדברי האור
החיים הקדוש, ומגושים צפונות ונפלאות בתורתו הקדושה, עד בכדי
ש'צשתגו ונתלהו אחיה'.

להשיג בכל חמיות הספרים, או בקו 'המורשת' 0733.713.620

אור החיים' - ספרו הקדוש על התורה

מאמרים משובבי נפש להתלהט ולהתקדש בלימוד אור החיים הקדוש

בית גנזי הרזים

רבדים-רבדים עשוי הספר הקדוש, כאשר הרובד העליון נחמד ונעים לכל מעיין, ותחתיו יש רבדים אינספור שאינם נגלים אלא למעיין, אם הוא ראוי לכך בדעת צלולה ובמדרגה מקודשת.

דוגמאות מופלאות לדבר, ראה ב'באר משה' (פרשת כי תבא) שהעמים רעיון עמוק במלים בודדות שב'אור החיים' הניתנות להבנה בדרך פשוטה. וכן בספרו 'דעת משה' (פרשת לך), שביאר עומק דברי רבנו הפשוטים למעיין. ועוד ראה ב'אמרי יוסף' (פרשת ויחי) כיצד מלים פשוטות ב'אור החיים' - 'ואין הדעת נוחה בזה' - זוכות לביאור בדרך הרמז והרי הן נוגעות ברזי רזים. במקום אחר (פרשת ואתחנן) כתב ב'אמרי יוסף': 'מבואר ב'אור החיים' הקדוש על זה הפסוק עשרה פירושים, ויש לרמוז באלו ה' פירושים של 'אור החיים' סוד העשר ספירות', והאריך בביאורם.

בדרך דומה כתב ב'זכרון אליהו' (פרשת ורא) להרה"ק רבי אליהו מוידיתשוב ז"ע (בנו ומלא מקומו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מוידיתשוב ז"ע) שהביא שרבוני ביאר בעשר דרכים את הפסוק הראשון שבפרשת ורא (שמות ו, ב) והעמידם כנגד עשר ספירות, ובתחילת דבריו כתב: 'ובדרך זו יפורש גם כן כוננת 'אור החיים' הקדוש בפירושו, שפירש ברזא דעשר ספירות'.

מופלאים דבריו של הרה"ק רבי יצחק מבענדר ז"ע - בן הרה"ק רבי שמעון שלמה מבענדר ז"ע, בן הרה"ק רבי אריה לייב מבענדר ז"ע (אחי הרה"ק רבי משה מסאוראן ז"ע) שהיה חתן הרה"ק רבי אברהם מקאריסטוב ז"ע, חתנו של הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנוביל ז"ע - ב'בארות המים' (פרשת אחרי) אודות דברי רבנו ב'אור החיים' הקדוש על מיתת נדב ואביהוא:

'רמז הכתוב הפלאות חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתתם, לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות תיבות חשיקות מתקות עד כלות נפשותם מהם', ולאחר שהקדים איזה הקדמות כתב לבאר כל תיבה שהיא מכוונת ומדוקדקת, והוסיף: 'בוודאי רמז 'אור החיים' הקדוש בכל תיבה רזין תתימין וכו' ולא לחינם האריך ב' לשונות עריבות מתיקות וכו' אך כן דרכו בקודש בכמה מקומות להזכיר בצחות לשונו הקדוש כמה שמות נרדפים בענין אחד ואין לנו עסק בנסתרות', ולאחר מכן האריך וביאר לשון רבנו שדיבר בחידות וגנו סודות טמירים בתיבותיו.

ועוד עיין וראה ב'אהלי יעקב' (פרשת צו) לכ"ק האדמו"ר רבי יעקב מהוסיאטין זצוק"ל, שהסיר את הלוט מעל תיבות פשוטות, לכאורה, בלשון רבנו, והראה כי אין זו צחות המליצה אלא כוונה עמוקה הרומזת לדברי זוהר הקדוש. ועוד ראה בפני מנחם' (בהר בחוקותי תשנ"ד, סעודה שלישיית ד"ה באור החיים) לכ"ק האדמו"ר רבי פנחס מנחם מגור זצוק"ל, שהטעים כוונה עמוקה באחד מחידושי רבנו. הצד השווה שבכולן, שהמעין לומד לפי דרכו, אך מי שזוכה ומעמיק משיג את המשמעות הנעלמת, ואכמ"ל.

במשא קודש שנשא כ"ק האדמו"ר בעל הפני מנחם' מגור זצוק"ל (סיום סדר ורעים בתלמוד ירושלמי, תשמ"ח), צייטט

ששלושה ספרים יש שהוא מוצא בהם חידוש בכל פעם שהוא מעיין בהם - 'אור החיים' הקדוש, 'תולדות יעקב יוסף' ו'מאור עינים' (כתי הרה"ח רבי נחום מרדכי פרום ז"ל - מחשובי חסידי סקווירא ומחנובה, שעלה לארץ ישראל והתגורר בתל אביב, שם היה ממייסדי בית המדרש המפורסם 'בנה' - המעיד, ששמע ממגידי אמת ששמעו מפי קדשו).

עוד אמר: "אחרי שלושת הספרים הללו, אין כבר מה לחדש" ('לקוט מאורי אור', בשם נינו כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א, שהוסיף וביאר, כי המה כוללים את כל המובא בספרים המאחרים להם).

ואף נכדו, כ"ק האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זצוק"ל היה רגיל לומר, כי מיום עמדו על דעתו הוא הוגה ב'אור החיים' הקדוש ויכול הוא להעיד, כי בכל פעם שממשמשים בו מוצאים טעם אחר ('בקדושה של מעלה' - תולדות הרה"ק מסקווירא, בעריכת הרה"ח רבי ברוך לב שיח"ל, מפי הגה"ח רבי יודל ליכטער שליט"א, ששמע מפי קדשו).

ברוח דברים אלו השיב פעם איש אמונו של הרבי מסקווירא, הגה"ח רבי משה ווייס ('בטלן') זצ"ל - שהיה סמל ודוגמה לחסיד הדבוק בספר 'אור החיים' - ושאלוהו מדוע אינו כותב את כל שהוא מחדש בדברי רבנו, כי יכול לכלכל ספר שלם מחידושו, והשיב: "את 'אור החיים' הקדוש אפשר ללמוד בדרכי פרד"ס. ככל שלומדים בו פעמים רבות, חשים בכל פעם הרגשה אחרת. כיצד ניתן לבקשני שאעשה חיבור על 'אור החיים', בשעה שלאחר זמן אני מוצא בו טעם אחר לגמרי" ---.

ועוד אמר בשם הרה"ק רבי מרדכי פייבוש מהוסיאטין ז"ע, שבכל שנה הוא מוצא פירוש חדש ב'אור החיים' (פרקי תולדות שבספר 'ד אור החיים' - בעריכת הרה"ח רבי חיים דוד באקאן שיח"ל - מפי חתנו כ"ק האדמו"ר מרחמסטריווקא-ארה"ב שליט"א).

והוא אשר אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע, כי כל הספרים שחוברו בשבעים השנים האחרונות (בימיו) אינם מכוונים לאמתה רבי יעקב יוסף מפולנאה ז"ע - עליהם אמר שאין כמותם בעולם - וספר 'אור החיים' הקדוש ('אמרי פנחס השלם' שער התורה אות קלג).

והוסיף הרה"ק מקאריץ: "הדברים שלי לפעמים הם יותר קרובים אל האמת מה'אור החיים". וכן אירע שפעם אמר 'תורה' בפרשת נשא והראה מדברי רבנו ב'אור החיים' על פרשת סוטה ולאחר מכן אמר מדיליה, והפסיר: "דעתי קרובה יותר אל האמת" - ובסוד שיח צדיקים מי יעמוד.

עוד התבטא ואמר: "את הפשט ב'אור החיים' הקדוש נבין רק כאשר יבוא משיח צדקנו" --- ('דברי הר"ב', רשימות דברים מהגה"ח רבי בנימין מנדלזון גאב"ד קוממיות זצ"ל (עמוד קנד).

מ'אור החיים' לפרשת עקב על הפסוק (דברים יא, כז) "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום", שכתב רבנו "כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש, כאומר 'שמעו ותחי נפשכם'", והטעים: "ידוע שכל דברי 'אור החיים' הקדוש יש בהם עמקות. והעומק בדבריו הוא, כי האדם שאין בו דעת חושב שהאכילה והשתיה הם מחיים את הנפש, אבל זה אינו אמת, אלא התורה היא-היא הנותנת חיי נפש לאדם, חיי נפש הרוחנית שלו, וכמאמר הכתוב (ישעיה נה, א) 'שמעו ותחי נפשכם'".

אפשר שאף לכך התכוון רבנו בהקדמתו, במלים "ומהם דרך סוד בדרך נסתר ונגלה לעיניים לו", דהיינו שדבריו נכתבו בדרך נסתרת שאינה נגלית אלא לבעל עיניים המיטיבות לראות. ויש שהוא נזקק אף לרוח הקודש.

כך כתב הרה"ק רבי דוד שלמה אייבישץ ז"ע בערבי נחל' (פרשת אחרי) על הקטע הנודע ב'אור החיים' שפשוטו סתומה וחתומה: "ודבריו בלתי מושגים רק ברוח הקודש, רק תחלת דבריו הם מובנים למעיין קצת, ולכן אמרתי להסביר קצת ראש דבריו".

וב'אור התורה' (פרשת בחוקותי) להגה"ק רבי שלום תאומים זצוק"ל, כתב בראש אחד מביאוריו לדברי רבנו ב'אור החיים': "כאשר ביאר לנו שמץ מינהו רבינו הגדול בעל 'אור החיים', אשר אמיתת אור התורה הופיע עלינו... ואלי דבר יגונב במעט התבוננות בדברי קדשו", וסיים: "וברוך ה' אשר האיר עינינו בתורת אמת אשר הופיע עלינו בדברי קדשו".

ב'שפתי צדיקים' (פרשת פקודי) להגה"ק רבי פנחס אבדק"ק דינאוויץ זצוק"ל (תלמידו של הרה"ק 'האוהב ישראל' מאפטא ז"ע) הביא מדברי רבנו וקודם ביאורם כתב: "והנה להסביר דברים אלו איש לרעהו אי אפשר, כי היה צריך להגשים הדבר בכדי לשכך אוזן והיה ח"ו כמקצץ בנטיעות, ועל כזה אמרו ז"ל אין מוסרין ראשי פרקים כי אם לחכם ומבין בדעתו, היינו שיש בו רוח הקודש שהוא דבר למעלה מהטבע, ולאיש כזה אפשר להשיג הדברים על מכונם".

מפורשים הדברים ב'אור החיים' לפרשת שלח (במדבר טו, לו), שבחתימת דבריו שעל פי סוד נקט רבנו בהאי לישנא: "כידוע לרואים באור החיים", דהיינו שדברי קדשו אינם מכוונים ליודעים ובקיאים בחכמת הקבלה, אלא ל'רואים' ומשיגים השגות רוחניות במדרגות נעלות.

הוא שאמרו צדיקים, כי ככל שהם הוגים ב'אור החיים', הם מוצאים בו חידושים שלא ידעום. כך אמר הרה"ק רבי יצחק מסקווירא ז"ע,

אלפים כבר נושעו

בזכות תרומתם למען 'אור החיים' הקדוש והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל 'אור החיים' הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

ישועות

ישועות

תולדותיהם של צדיקים!

האם היו לרבינו האור החיים הקדוש בנים ובנות?

מסתבר הדבר מה שנשא רבנו אשה שניה מחמת שהראשונה לא העמידה לו בנים, אך מן הנראה, לא נפקד רבנו בזרע של קימא ובנים לא היו לו. בהסכמות חכמי דורו לספרי רבנו 'אור החיים' הקדוש, מוצאים אנו כמה וכמה ביטויים שהיו מברכים אותו ומתפללים שיזכהו הקב"ה להעמיד בנים.

בהסכמת חכמי ודייני סאלי 'לחפץ ה' (משנת תצ"א), בירכוהו: "ומאת ה' תהיה שלימה משכורתו, הנה שכרו אתו ופעולתו, יראו עיניו בנים ובני בנים, ויהיו נטיעותיו כמותו, עמו אתו במלאכתו מלאכת שמים, כל הכתוב לחיים בירושלים אכ"ר". שנה לאחר מכן, בשנת תצ"ב, כאשר שליחו של רבנו עסקו באמסטרדם בהדפסת ספרו, כתבו חכמי הקהילה הספרדים באמסטרדם בהסכמתם: "והיאר דבר ה' ינוחו ברכות על ראשו, יראה זרע יאריך ימים קרנו תרום בכבוד".

היו שניסו לשער (הרה"ג רבי ראובן מרגליות זצ"ל, ב'תולדות אור החיים') כי בן היה לו לרבנו ונפטר על פניו, ודקדקו זאת מלשון קדשו בספרו 'חפץ ה' (שבת יד) שכתב "מכאן נשמט מפני טרדת הזמן והצרות והילד", אך מסתבר ששגה ולא ידע כי מליצה נפוצה היתה זו במרוקו באותם ימים, והיל"ד ראשי תיבות 'וה' יאמר לצרותינו ד"י.

היו שמסרו שמועות מפי צדיקים וחסידים, שאמרו כי אמנם לא היו לו לרבנו בנים, אך בנות היו לו. אלא שרב הפקוק באותה מסורת ומן הנראה משובשת היא ואין בה ממש - וכדלקמן:

ברשימותיו של הרה"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש ז"ע (הובאו ב'התמים' (חוברת שניה), וב'אגרות קודש' (חלק ג' אגרת תתיח)) כתוב, ששמע (בהתוועדות י"ט בכסליו תרס"ז בעיר ווירצבורג) מפי החסיד רבי אלימלך סטאלבערג ז"ל, שציטט לפני אביו - הרה"ק רבי שלום דובער ז"ע - דברים שאמר אביו-זקנו הרה"ק רבי שמואל ז"ע (בהתוועדות י"ט בכסלו תר"מ) שהתאונן: "אין גזע איז קיין חילוק ניט צי א בן צי א בת. חסידים זיינען מחנך נאר די בנים בחינוך ודרך החסידות, אויף חינוך הבנות בדרכי החסידות פארגעסט מען, און אזוי בעדארף ניט זיין. דער 'אור החיים' האט געהאט טעכטער, האט ער מיט זיי גילערינט חומש, און דאס איז דער פירוש 'אור החיים' אויף תורה" (= לענין גזע ויחוס אין חילוק בין בן או בת. חסידים מחנכים את בניהם בחינוך ודרך החסידות, אך שוכחים מחינוך הבנות בדרכי החסידות, וכך לא צריך להיות. ל'אור החיים' היו בנות והיה לומד אתם חומש, וזהו פירוש 'אור החיים' על התורה).

שמועה זו תמוהה, לנוכח דברים מפורשים שכתב רבנו בהקדמת 'אור החיים', מהם עולה שהחיבור על התורה היה משאת נפשו כל הימים, ובכל יום ויום היה דורש דרשות ומשלב בתוכן פירושים לתורה, אותם היה מעלה על הכתב בימי שיש. יתר על כן: נזכור שבימים ההם נשים לא עסקו בלימוד, והמשכילות שבהן בקושי ידעו קרוא וכתוב ותו לא, וקשה להלום שספר קדוש ונשגב כ'אור החיים' הקדוש נהגה בלימודו של רבנו עם בנותיו. פוק חזי מה אמרו עליו כל גדולי הדורות. [וכבר צויין בספרנו 'נר המערבי' על מנהגו של רבנו לדרוש בפני הנשים, ואולי מתוך כך נובעת השמועה לייחס את הספר 'אור החיים' הקדוש ללימודו של רבנו עם בנותיו].

שמועה נוספת מובאת בקונטרס התולדות שבספר 'יד אור החיים הקדוש' (בעריכת הרה"ח רבי חיים דוד באקאן שיחי'), משמו של הגה"ח רבי משה שלמה ווייס ('בטלן') זצ"ל, ששאל פעם את הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע, אם כנים הדברים המתבדרים בעולם, כי רבנו הכניס את כל 'כוח המוליד' שלו בספריו (ראה להלן), והשיב לו בתמיחה: "וכי כיצד יכול להיות? הרי מקובל שהיו לו 'אור החיים' בנות". אלא ששמועה זו מופרכת בפי כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א, המציין שהיה רבי משה בטלן רגיל להגיד שרבנו הכניס 'כוח המוליד' שלו בספריו, ומכאן שלא שמע את ההיפך מהרה"ק מבעלזא.

כשהיה רבנו בדרכו לארץ ישראל וחיברו 'אור החיים' באמתחתו, בשנת תצ"ט, קיבל הסכמה מחכמי אלג'יר ובה כתבו: "וזכות הרבים יעזרה לעמוד על אדמת הקודש, ועיניו תואינה ירושלים נווה שאנן בהיותו שלם בתורתו ובבריאותו ובכל ופחציו הוא וביתו, ושם יראה זרע בירך ה' צדיקים כמותו". בשנת ת"ק, כאשר הסכימו על ספרו 'פרי תואר', כתבו חכמי אלג'יר: "ול-ה תלויות עינינו להאריך ימי מלך חיים", על התורה ועל העבודה בתוך ארץ החיים, בבני חיי צדיקים כיוצא בו גיבורים כיוצא בו, עושר וכבוד וחיים בברכת המזון דאורייתא".

נערך מתוך שיעורי אור החיים
מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

'המתפתה מיינו יש בו מדעת קונו'

וירח ה' וגו'. פִּנְתַּת הַהוֹדְעָה לומר שְׁהִגַּם שְׁקִרְבָּן שֶׁהִקְרִיב נַח וְנִכְסָיו הֵם נִכְסֵי שְׁמִים אֲשֶׁר בָּרָא ה' בְּעוֹלָמוֹ, אִף עַל פִּי כֵן נִתְרַצָּה בָּהֶם וּבְאַמְצֻעוֹת הַקְּרִבָּתָם נִדְּבַל לְהִטִּיב וְנִשְׁפַּע שְׁלָא יִכְרִית עוֹד כָּל בְּשָׂר מִבְּלֹא שְׁאֵלַת דָּבָר מִמֶּנּוּ אֶלָּא כִּפְיָכֹל מֵעֲצָמוֹ נִתְרַצָּה כְּאֵלוֹ מֵה שֶׁקָּבַל הוּא שֶׁל הַמְּקַרֵּיב וְאֵינוֹ שָׁלוֹ. וְעַל פִּי דְרָךְ זֶה הִיָּה מִפְּרֵשׁ מוֹרֵי וְרַבֵּי אֲדוֹנֵי יָקִינֵי זצ"ל מֵאַמְרֵי אֶחָד (עֲרוּבִין סה). וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, כָּל הַמִּתְפַּתֶּה מֵיֵינוּ יֵשׁ בּוֹ מִדְּעַת קוֹנוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וִירַח ה' אֶת רִיחַ הַנְּחִיחַת, עַד כָּאן. פֶּרֶשׁ הוּא ז"ל, כָּל הַמִּתְפַּתֶּה מֵיֵנוּ שָׁלוֹ כִּי יִגִּישׁ אֵלָיו אוֹרַח כּוֹס שֶׁל יָיִן מֵיֵנוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וּבְאַמְצֻעוֹתָיו יַעֲשֶׂה לוֹ מִבְּקָשׁוֹ מִמֶּנּוּ מֵעֲצָמוֹ, יֵשׁ בּוֹ מִדְּעַת קוֹנוֹ, כִּי כֵן עָשָׂה ה' כְּמוֹ שֶׁפָּרִשְׁתִּי בְּסִמּוֹךְ. וְדָקְדַק לומר מִתְפַּתֶּה לומר שֶׁנִּתְפַּתֶּה בְּאַמְצֻעוֹת הַמְּגִשׁ אֵלָיו מִבְּלֵי שְׁיִצְטָרֵף אֵלָיו דָּבָר וְכִפִּי זֶה בָּאֵה הוֹדְעַת הַכְּתוּב דָּבָר זֶה לְמִי שֶׁיִּרְצָה לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי קוֹנוֹ. (ח, כא)

החיד"א שמע המאמר מפיו של רבינו והביאו משמו ב'פתח עינים' (עירובין שם) בזה"ל: "שמעתי מהרב המופלא ח"ק כמהר"ח ו' עטר שהיה אומר משם הרב מר זקנו זלה"ה, שדקדק דהוה ליה למימר כל המתפתה ב'יין', ופירש דבר פשוט, דהחידוש דלוקח מיין שלו ונותן לו והוא מתרצה בזה, אף שהיין הוא שלו מכל מקום מחשיב מה שהשתדל ונתן לו בדרך כבוד ומתפייס. וזה שאמר 'כל המתפתה מיינו' דייקא, שנותנין לו מיין שלו, יש בו מדעת קונו, שנאמר וירח ה' וכו', והלא נח לא נתן משלו כלום כי לה' הארץ ומלואה ומדידה קיהיב ועם כל זה 'וירח ה' את ריח הנחוח', וא"כ יפה מדה זו להתפתות מיין שלו". ומסיים החיד"א: "אחר זמן רב ראיתי שכבר קדמו מהרש"א בחידושי אגדות ע"ש". [אולם בדברי רבינו כאן ב'אור החיים' נוסף עוד שהוא מתפייס בזה מעצמו (גם כאשר מפייסין אותו בינו שלו) ללא שיבקשו ממנו מאומה, ובדיקוק תיבת "המתפתה"].

ובספר "מאור החיים" (שרשם רבי משה פראנקו מתוך דרשות שאמר רבינו באיטליה) מובא מאמר זה בהרחבה (ללא הזכרת שם אומרו) בזה"ל: "וירח ה' את ריח הנחוח", במדרש: כל המתפתה בינו יש בו מדעת קונו. רמז לנו התורה שהקב"ה קיבל ברצון קרבן נח, והמדרש ג"כ יבואר היטב עם משל זה: כשאדם אחד יבוא באכסניא אצל בעה"ב אחד, וזה האורח קיבל מבעה"ב זה כמה חסדים ורוצה להראות עמו שהוא כמו כן חייב לו ואין בידו כלום לתת לו במתנה, מה עשה, יום האחרון שנתארח אצלו לקח כוס אחד מיינו עצמו של בעה"ב ונתן לו במתנה, אם בעה"ב הוא מבן טובים ונכבד מחזיק לו טובה ומקבלו בסבר פנים יפות, ואם הוא פחות לא היה מקבלו ואמר אלף בזיונות מזה האורח. כך, בעה"ב הוא הקב"ה, והאורח הוא נח נתארח אצלו בתיבה, ועשה לו ה' אלף אלפים ורבות חסדים עמו ועם בניו ובנותיו. מה עשה נח, לקח מן הבהמה ומן העוף של הקב"ה, והוא הבורא יתברך, ויעל עולות, ומיד וירח ה', ועוד נתן לו אות שמקבלו ברצון, שנשבע שלא להביא עוד מבול לעולם, דכתיב "כי לא אוסיף לקלל עוד את האדמה".

בשבט מיהודה (איגר) כתב דעל פי דברי רבינו יש לבאר הענין שבשבת אומרים 'שבת היא מלזעוק', לפי שבכח השבת קודש שנאמר בו (שמות כ, ח) "זכור את יום השבת", ודרשו חז"ל (פסחים קו, א) זכרהו על היין, מעוררים שימלא הש"י כל צרכי ישראל ברפואה וכל מיני ישועות אף בלי בקשה מפורשת. והוסיף, דבזה יבואר גם מנהג ישראל שמזכירין חולה על כוס של יין דוקא, לעורר בחינת יין שמפתה להקב"ה לעשות מבוקשו בלי תפלה.